

I NAJAVA: Priču o antikolonijalnim otporima nastavljamo prikazom Roberta Younga antikolonijalnim prosvjedima u frankofonim kolonijama. Tekst je prevela Zdenka Ungar.

II

Crni Atlantik nije bio zajednica koja je govorila samo engleskim jezikom: ona je govorila i francuski, španjolski i portugalski jezik. Konstrukcija novoga afričkog političkog i kulturnog identiteta bila je i plod rada antikolonijalističkih intelektualaca-političara iz frankofonskih i kasnije iz luzofonskih kolonija. Pomak od revolucionarnoga komunizma prema panafricanizmu i afričkome socijalizmu dogodio se i među frankofonim i luzofonim afričkim intelektualcima. Kao što to pokazuje Langley, premda su anglofoni sudionici prevladavali na velikom Kongresu koji je održan 1945. godine, panafrički pokret bio je podjednako aktivan i u frankofonskim i u anglofonskim afričkim kulturama u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća, sa Savezom naroda Kameruna, Senghorom u Senegalu i Maliju i neko vrijeme s Houphouet-Boignyjevim Demokratskim udruženjem u Obali bjelokosti. Međutim, ironija za stanovnike frankofone Afrike bila je u tome da su sami Francuzi već prakticirali panafricanizam, u tom smislu da je njihovo carstvo bilo namjerno zamišljeno kao golemi dominion koji se protezao od središnje Afrike do Sredozemlja. Francuski posjedi u Africi sastojali su se jednostavno od federacija Francuske zapadne Afrike i Francuske ekvatorijalne Afrike. Kao i u anglofonskoj Africi, teritoriji kojima se vladalo iz metropole i koji su bili skloni konstitucionalnom pritisku ili pozitivnoj akciji imali su protutežu u nepregovaračkom stajalištu ušančenih lokalnih naseljeničkih režima. Izbijanje Alžirskoga rata 1954. pokazalo je da aktivisti u takvim situacijama nemaju drugoga izbora nego se okrenuti primjeni sile. I ovdje se

može slijediti dijalektika između pozitivne akcije i nasilja koju smo već vidjeli u anglofonskoj Africi: u ovom slučaju dvije su dominantne ličnosti iz alternativnih domena predstavljale dvije moguće polarnosti: Léopold Senghor i Frantz Fanon. Kao i s Nkrumahom i Gandhijem, razmatranje strategije bilo kojega od njih bez razmatranja alternativa prema kojima se definiraju njihove pozicije ima efekt potiskivanja povijesne dijalektike njihovih posredovanja.

Stanje u frankofonoj Africi politički se, kulturno i u smislu opcija za samoodređenje bitno razlikovalo od stanja u britanskim kolonijama zbog razlika u stilu francuske kolonizacije Afrike. Dok je britanski sistem bio labavo utemeljen na ideji imperija koji se kreće prema federaciji nezavisnih dominiona, prema čemu bi teoretski mogla težiti svaka kolonizirana zemlja, francuski kolonijalni sistem asimilacije zasnivao se na ideji da se cijeli imperij smatra suštinskim dijelom matične Francuske. U žaru za jednakošću Francuske revolucije stanovnici nekih starijih kolonija poput Martiniquea i četiriju senegalskih komuna - St. Louisa, Dakara, Rufisquea i Goréa - postali su ustavno francuski građani i slali su svoje predstavnike u Francusku narodnu skupštinu. Čak i ostale koji su živjeli drugdje i bili jednostavno francuski kolonijalni podanici odgajalo se da, barem teoretski, misle o sebi kao o Francuzima. Ta je politika bila izvanredno uspješna, osobito na Karibima ("Antilima") i u Zapadnoj Africi i prouzročila je drugačiju dinamiku u antikolonijalističkom pokretu. Unatoč tome što je službena doktrina asimilacije (različitih stupnjeva) u francusku civilizaciju napadana još od početka dvadesetoga stoljeća u ime pokreta prema više hijerarhijskom britanskom i nizozemskom stilu politike "asocijacije", njezino je naslijeđe ostalo netaknuto u puno jačem naglasku koji se postavljao na to da kolonizirani narodi stječu francusku kulturu i obrazovanje, kao i u odbijanju da se uopće razmišlja o bilo kakvom

konstitucionalnom putu koji bi vodio prema političkom razdvajanju od Francuske. Potpuna asimilacija uspijevala je kod nekolicine, premda uspjela kod značajne nekolicine, kojoj je pripadao Blaise Diagné, koji je otišao u Pariz da bi predstavljao nenaseljeničke kolonije u Francuskoj skupštini, dok su se u naseljeničkim kolonijama poput Alžira takvi poslanici uvijek birali iz naseljeničkog stanovništva. Protivnici načina francuske vladavine u Africi počeli su djelovati tako što su se protivili zadovoljno asimiliranome stavjalištu vlastitih "predstavnika". Međutim, uzimajući u obzir da asimilacija nije čak bila ozakonjena ili nametana silom, njihove su se mogućnosti ponešto razlikovale od mogućnosti britanskih kolonijalnih podanika: aktivisti su pomalo bizarno mogli podjednako zagovarati potpunu integraciju i potpunu nezavisnost. Samo to objašnjava zašto su neke francuske kolonije na kraju izabrale da ostanu dio matične Francuske.

Zato, paradoksalno, ima mnogo primjera antikolonijalističkoga nacionalizma i političkoga i kulturnoga samoodređenja koji su djelovali unutar šire neupitne pretpostavke da su još dio frankofonske kulture. Takvo je stajalište dodatno učvršćeno propagandom koja je pratila novačenje kolonijalnih vojnika tijekom Prvoga svjetskog rata, u kojoj se tvrdilo da su svi kolonijalni podanici Francuzi i da se žele boriti za Francusku; kasnije korištenje kolonijalnim trupama za vrijeme rata i njihovo notorno korištenje nakon rata u Rajnskoj oblasti, uvelo je pretpostavku koja je bila poznata kao dette de sang, obaveza Francuske da uzvratí žrtvu koja je za nju učinjena. Na taj su se argument često pozivali vojnici iz britanskih afričkih, karipskih i azijskih kolonija koji su se borili u ratu, ali on nikada nije postigao javno priznanje koje bi se moglo usporediti s onim u Francuskoj. Kao rezultat tih razlika u mnogim političkim i kulturnim spisima

francuskih kolonijalnih građana i podanika razvijene su koncepcije kulturnoga i političkoga samoodređenja uz trajnu pretpostavku da će ujedno ostati, ako ne dio Francuske, onda barem dio francuske kulture. Kulturna mješavina i pozitivno stajalište prema modernosti ostaju norma. Kao što to tvrdi Christopher Miller, kulturna teorija frankofonskih intelektualaca s početka dvadesetoga stoljeća anticipira mnogo od postkolonijalnoga naglasaka na kulturnu hibridnost i interkulturnu poetiku, osobito naglasaka na métissage i créolité, što ukazuje na kulturni, intelektualni i politički kontinuitet do naših dana koji se često previđa. Taj je kontinuitet najjasnije vidljiv u личности Edouarda Glissant, čija karijera, prilično slično karijeri Romana Jakobsona, povezuje pokrete o kojima se tipično misli da pripadaju različitim generacijama. Na politiku onih poput Leopolda Senghora, koji su zagovarali oblike različitosti u francuskoj kulturi i prema tome u početku bili protiv nezavisnosti, danas se često sumnjičavo gleda. Aime Césaire, naprotiv, koji je zauzimao mnogo kontradiktorniju poziciju napisavši 1955. jednu od najvećih moralnih optužbi kolonijalizma u svojoj "Raspravi o kolonijalizmu", da bi zatim uspješno predvodio političku stranku koja je zagovarala političku asimilaciju Martiniquea s matičnom Francuskom i odbacivanje nezavisnosti, smatra se, izgleda, manje problematičnim, bez sumnje zbog toga što su njegovi spisi potpuno jednoznačni i o njima se može raspravljati odvojeno od političkih odluka koje je Césaire tom prilikom donio. Zbog toga Césaire u postkolonijalnome panteonu zauzima mjesto koje se može usporediti s mjestom koje zauzima njegov učenik, Frantz Fanon. Obojica su primjeri kulturno asimiliranih intelektualaca, bez obzira na njihovu politiku. Fanonov se politički radikalizam u potpunosti razvio tek nakon njegova dolaska u Alžir, u politički kontekst se vrlo razlikovao od političkoga konteksta na Karibima ili u Zapadnoj Africi.

Općenito uzevši, dok je anglofona antikolonijalistička kultura polazila od težnje da stekne samoupravu unutar imperija, ali se, osobito nakon Ruske revolucije i Prvoga svjetskog rata, sve više kretala prema ostvarenju potpune kulturne i političke nezavisnosti - tu preobrazbu utjelovljuje Gandhijeva političke karijera - frankofone kolonijalne kulture ostale su jače dijalektički podijeljene između onih koji su zahtijevali potpunu nezavisnost, kao Ho Chi Minh i Fanon, i onih kao Césaire i Senghor koji su nastojali preurediti odnose između metropole i kolonija na ravnopravnijim osnovama, a nakon što su to postigli, zagovarali su ostanak u široj francuskoj političkoj i ekonomskoj kulturi, bili ili ne bili konstitucionalno nezavisni. Zanimljivo je da se postkolonijalna teorija, dok - grubo govoreći - odobrava Fanonu a odbacuje Léopolda Senghora i sama u mnogo čemu više približava Senghorovu istraživanju međusobno povezanih oblika kulturne različitosti nego manihejskom Fanonovu svijetu. Štoviše, koliko god bio radikalniji u političkom smislu, Ho Chi Minhov i Fanonov dijalektičniji binarni model po mnogo čemu je manje predstavljao pokušaj da se razviju oblici politike i kulturne politike iz uvjeta koji su vladali u trikontinentalnim kulturama nego primjenu univerzalnoga modela europskoga marksizma u neeuropskome kontekstu.

I Dok su se u francuskim kolonijama za vrijeme i nakon Prvoga svjetskog rata kontinuirano dizale bune i izbijali široko rasprostranjeni incidenti otpora, antikolonijalistički pokret kao takav ponajviše se artikulirao u metropoli, u Parizu. Tako je bilo djelomično zbog toga što je u Parizu vladala veća politička sloboda u usporedbi s kolonijama, djelomično zato što su se aktivisti iz različitih kolonijalnih zemalja koji su došli u Pariz sretali i

organizirali, a djelomično i zbog toga jer je u Parizu bilo lakše doći do materijalnih sredstava i drugih oblika podrške koje je pružala Francuska komunistička partija. Uglavnom se radilo o aktivistima koji su bili ratni veterani i koji su, privučeni atmosferom koja je bila liberalna u usporedbi s restriktivnom kolonijalnom sredinom i kulturnim i obrazovnim mogućnostima, ostali u Parizu nakon 1918. Oko 200 tisuća Afrikanaca dovedeno je u Europu da bi se borili u Prvom svjetskom ratu, u velikoj mjeri zahvaljujući naporima koje je u novačenje ulagao senegalski poslanik Blaise Diagne, kojega Christopher L. Miller opisuje kao "hodajuće utjelovljenje asimilacije", premda Diagneovo djelovanje ne zaslužuje tako izravnu osudu ako se promatra u kontekstu činjenice da se 1915. i Gandhi angažirao u novačenju vojnika za britansku vojsku u Indiji, dajući poznatu izjavu: "Otkrio sam da Britansko carstvo ima neke ideale u koje sam se zaljubio". U prvom velikom valu imigracije iz Sjeverne Afrike u Francusku dovedeno je i mnogo Alžiraca da bi zamijenili radnike koji su otišli na front. Upravo je to, u kontekstu dostupne političke slobode, omogućilo Messali Hadju da dvadesetih godina među Alžircima u Parizu osnuje Sjevernoafričku zvijezdu. Jedna od nepredviđenih posljedica rata bila je ta da je okupio pojedince iz raznih afričkih, karipskih i indokineskih kolonija, stvarajući nove veze mimo etničkih, kulturnih i geografskih podjela, koje su pridonijele razvitku opće antikolonijalističke ideologije u istom onom razdoblju kad su komunisti nudili svoju univerzalnu ideologiju. Kao i u slučaju britanskih kolonija, nenamjerna posljedica sveprisutnog nametanja francuskoga kao službenoga jezika u svim kolonijama bila je laka uspostava komunikacije među aktivistima koji su dolazili s različitih teritorija. Prva javna manifestacija njihove koordinacije bilo je Ho Chi Minhovo osnivanje Interkolonijalnog udruženja komunističke organizacije u kojoj su bili aktivisti iz svih područja Francuskoga imperija, osobito iz Indokine i s Antila,

organizacije koja je izdavala novine "Izopćenik", koje su izlazile od 1922. do 1926. Interkolonijalno udruženje slijedilo je službenu Kominterninu liniju da će oslobođenje kolonija uslijediti nakon revolucije u Europi, ali njezino je djelovanje bilo usredotočeno na kritiku francuske vladavine u Indokini, na Antilima i u Africi. Nakon 1928. i revitalizacije antikolonijalističke pozicije Komunističke partije na šestome kongresu Kominterne, Francuska je komunistička partija osnovala Kolonijalnu komisiju koja je izdavala "Kolonijalni bilten" svakoga mjeseca i poticala razvijanje komunističkih partija ili organizacija u francuskim kolonijama, uvijek pod pretpostavkom da će biti pod nadzorom Komunističke partije u Parizu. Kao i u Britaniji i u britanskim kolonijama, Afrikanci i svi ostali, bili su skloni da se odupru takvim pokušajima kontrole bijelih Europljana, čiji se radikalizam, premda antirasistički i antikolonijalistički, rijetko protezao do potreba i perspektiva samih Afrikanaca. Nekomunistička alternativa već je postojala u garvejizmu. No, distinkcija nikada nije bila sasvim jasno određena. Kao što je to bio slučaj i drugdje među antikolonijalističkim aktivistima, službeni i neslužbeni komunistički i antikolonijalistički nacionalizam nikada se nisu apsolutno razlikovali i često su ih brkale vlade i tajne službe. To je razumljivo jer su pojedini članovi komunističke partije, kao Garan Kouyáte, često istodobno pripadali i nekomunističkim organizacijama i obratno, a partija je pružala financijsku i drugu pomoć i nekomunističkim skupinama. Pojam "komunističke frontovske organizacije" često se rabi da bi se u grubim crtama označilo osnovno ideološko opredjeljenje.

2 Anti-Colonial Activists ...

U Parizu su između dva svjetska rata postojale tri važne afričke antikolonijalističke organizacije koje nisu bile pod izravnom kontrolom Francuske komunističke partije, a predvodila su ih tri prvaka: Tovalou Houénou iz Dahomeja, Lamine Senghor iz

U E N U

Senegala i Tiémoho Garan Kouyaté iz Francuskoga Sudana, danas Malija. Sva trojica su zauzimala svoja stajališta više iz afričke nego iz nacionalne perspektive. Usredotočit ću se na te tri ličnosti iz dijaspore, na organizacije u kojima su bili aktivni i na antikolonijalističke ideologije koje su razvili, jer su oni stvorili radikalnu intelektualno-političku tradiciju koja je kontinuirano i produktivno djelovala sve do šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Ta je tradicija imala velikoga utjecaja na oslobodilačku politiku cijele frankofone Afrike, a izravno se nadovezuje na postkolonijalnu teoriju preko Fanona i ostalih. U razdoblju prije Prvoga svjetskoga rata lokalno političko djelovanje u frankofonoj Africi imalo je manje utjecaja nego u anglofonim kolonijama. Među glavne pomake spada i ulazak prvoga crnoga poslanika u Francusku narodnu skupštinu, Blaisea Diagnéa koji je pobijedio na izborima u četiri senegalske komune. Diagné, koji je i sam bio reformator i sudjelovao na nagovor Du Boisa na Panafričkom kongresu u Parizu 1919., ¹⁹¹⁴ ~~ostao~~ je poslanik od 1914. sve do svoje smrti 1934. Houénou, Senghor i Garan Kouyaté ubrzo su ga počeli smatrati isuviše spremnim da pristaje na svoj simboličan položaj u Francuskoj narodnoj skupštini i da prihvaća gradualističku politiku francuske administracije. Snaga njegove Republikanske socijalističke stranke i njegov trajni politički utjecaj u Senegal u nekoj mjeri objašnjavaju i kasnije umjereno stajalište Léopolda Senghora. Nakon Prvoga svjetskog rata osnovane su različite omladinske i društvene organizacije koje su predstavljale raznolike političke forume, premda su bile manje raširene nego u anglofonoj Africi. Na lokalnoj su razini najdjelotvornije organizacije bile Udruženje za ljudska i građanska prava u Zapadnoj Africi i Zavičajno društvo prijateljstva Francuske ekvatorijalne Afrike koje je u Francuskoj Ekvatorijalnoj Africi predvodio André Matswa. Obje

organizacije su inicirale štrajkaške akcije, ali bi ih svaki put djelotvorno suzbile kolonijalne vlasti.

3 Tovalou Houénou and the Ligue Universelle...

1924. su Tovalou Houénou, autora izvrsne "Involucije metamorfoza i metempsihoza svijeta", opće priznatog kao jednog od glavnih prethodnika kasnijih teorija crnaštva i do tada već slavne figure u društvenim krugovima pariške ljevice, iz neke kavane na Montmartreu izbacili neki Amerikanci, koji su, revoltirani time što su se našli sjedeći za stolom u istoj kavani s nekim crncem, s karakterističnim kulturnim imperijalizmom američkoga turista sa sigurnošću pretpostavljali da se još nalaze u američkome svijetu Jima Crowa. To iskustvo, epifanični trenutak koji se može usporediti s Gandhijevom reakcijom na izbacivanje iz prvoga razreda vlaka uskoro nakon dolaska u Južnoafričku Republiku, navelo je Houénoua da osnuje Svjetsku ligu za obranu crne rase, koja se, kao što joj to samo ime kaže, temeljila na garvejanskim panafrikanističkim principima koji su u to doba imali velikoga utjecaja na Karibima, u Zapadnoj Africi i među članovima afričke dijaspore u Parizu. Unatoč slomu pokreta, garvejizam je pružio mogućnosti koje su i nadalje dražile maštu političkih aktivista od Houénoua preko pokreta negritude do kulturnog programa Afričkog prisutnosti potkraj četrdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Houénou je već bio povezan s komunističkom partijom i s Udruženjem za sveopći napredak crnaca Marcusa Garveyja, koje ga je opisivalo kao svojega predstavnika u Francuskoj, i čije je novine, "Crnački svijet", Houénou pomagao distribuirati u svojem rodnom Dahomeju, zajedno s "Izopćenikom". 1924. išao je u New York da bi se sastao s Garveyjem i održao govor na skupu Udruženja za sveopći napredak crnaca u kojemu je ustvrdio da je Pariz sada "srce crne rase". To što je bio u stanju pomiriti komunizam i garvejizam indikativno je za način na koji su se, iz

perspektive Pariza i Dahomeja, mogli kombinirati i rekonstruirati naizgled inkompatibilni politički stavovi da bi se zasnovala podloga za stvaranje novih antikolonijalističkih oslobodilačkih kultura. Liga za obranu crne rase kratko je vrijeme izdavala panafrikanističke novine "Kontinenti", koje su širile novi crni ponos po zemljama Afrike i afričke dijaspore, protestirale protiv stanja u kolonijama i zalagale se za kolonijalna prava - zahtijevajući ili apsolutnu autonomiju ili potpunu asimilaciju. Jedan od urednika "Kontinenta" bio je René Maran s Martiniquea, čiji je roman "Batouala" iz 1921., žestoka kritika europskoga kolonijalizma i njegove civilizatorske misije u Africi, već tada zasnovao radikalni antikolonijalistički program Afrikanaca u poslijeratnome Parizu. 1924. novine su izgubile slavni proces zbog klevete koji je protiv njih pokrenuo Blaise Diagné jer su ga nazvale kolaboracionistom. Suđenje je poslužilo da se polariziraju razlike u stavovima između konzervativnih afričkih poslanika i mlađih afričkih disidenata i da se javno artikuliraju novi radikalna politička stajališta. Sam Houénou je bio začuđujuće ambivalentan u svojem izboru, pozivajući podjednako na "apsolutnu autonomiju kolonija, s imperijalnim odnosima s Domovinom u općim pitanjima; ili totalnu, potpunu asimilaciju bez granica - bez rasnih razlika." Njegova "Involucija metamorfoza i metempsihoza svijeta" čudan je i opskuran tekst za koji se čini da je filozofski prikaz mogućnosti asimilacije putem džojsovskog istraživanja metamorfoze i metempsihoze u kojemu, kako to kaže Miller, "izgleda da involucija predstavlja bijeg pred stanjem različitosti koje je opresivno i potječe od iluzornih distinkcija." Istodobno, involuciju salijeće simultana revolucija do koje dovode njezini procesi transkulturacije i čini se da sam Houénou postaje sve militantniji u svojim stajalištima prema nepopustljivom francuskom kolonijalnom režimu. Kasnije se Houénou, ohrabren susretom s garvejistima u Harlemu i povratkom iz Pariza u Dahomej svojega druga po

ENKANRENA

radikalizmu Louisa Hunkarina, angažirao u neuspješnom pokušaju oslobođenja svojega rodnog Dahomeja, u kojemu su vladali nemiri već od 1923. Niz nereda i štrajkova razvio se u takvo stanje nemira da je Houénouova nacionalistička grupa bila prisiljena povući se u ilegalu, a njezine su vođe uhapšeni. Do svoje smrti 1936. Houénou je živio u Senegal, gdje je ostao aktivan u antidianjističkoj politici, propovijedajući svoju involutiranu verziju komunističkog antirasističkog antikolonijalizma.

II

1926., zajedno s tucetom drugih radikalnih mladih Afrikanaca, militantni je antikolonijalistički komunist Lamine Senghor, daleki rođak mlađega Léopolda Senghora, osnovao organizaciju koja je bila nasljednica Lige za obranu crne rase, pod nazivom Komitet za obranu crnačke rase, koja je posthumno izabrala Lenjina za počasnoga predsjednika. U skladu s tim, Komitet će se mnogo više približiti Komunističkoj partiji i radničkim sindikatima i povezati će se s Kominternom. Lamine Senghor se pridružio Francuskoj komunističkoj partiji 1924., nakon što se vratio iz rodnoga Senegala, gdje nije dobio dozvolu da se ponovno nastani nakon služenja vojske u Francuskoj za vrijeme Prvoga svjetskog rata. Dozvola da se nastani u Senegal odbijena je zbog nekog formalnog razloga, ali u stvari je bio odbijen zbog svoje aktivnosti u Interkolonijalnom savezu. Izišao je iz Partije 1925. frustriran njezinim odbijanjem da istakne u prvi plan politička pitanja rase - što je za njega bila politika odviše bliska stavu Blaisea Diagnéa da bi se on s njom slagao. Pod Senghorovim vodstvom Komitet za obranu crnačke rase proširio je bazu lokalnoga članstva i pružao je podršku radu političkih aktivista poput Houénoua u Senegal, dok je sindikalna sekcija Komiteta osnovala ogranke u

glavnim lučkim gradovima poput Marseillesa i Le Havrea, s ciljem da radikalizira crne mornare, radnike i veterane. Uz suradnju Emilea Faurea i radikalnoga komunista i člana Međunarodnog radničkog saveza, Garana Kouyatéa, i uz financijsku podršku Komunističke partije, Komitet za obranu crnačke rase izdavao je novine "Glas crnih", koje su kasnije promijenile ime u "Crna rasa" i koje su bile široko distribuirane po Francuskoj Africi. U "Glasu crnih" Senghor je definirao politiku Komiteta za obranu crnačke rase kao "stalnu suradnju s onim organizacijama koje se istinski bore za oslobođenje potlačenih naroda i svjetsku revoluciju". Novine su odražavale militantnost organizacije koja ih je izdavala; žestoko kritične prema francuskoj kolonijalnoj politici, zagovarale su potpunu nezavisnost kolonija; Senghor i Garan Kouyaté držali su se komunističkoga stajališta da se to može postići klasnim ratom protiv imperijalizma, dok je Faure sve više zagovarao antikolonijalistički pokret za nezavisnost koji bi donio povratak domaćih afričkih političkih oblika. Novine su, zajedno s "Kontinentima", pokazivale širok krug interesa za antikolonijalističke pokrete širom svijeta, objavljujući među ostalim Ho Chi Minhove tekstove o Indokini, izvještaje o djelovanju Sjevernoafričke zvijezde, Saveza zapadnoafričkih studenata u Londonu, prateći Garveyjev pokret i druge afričko-američke organizacije u Sjedinjenim Američkim Državama, poput Nacionalnoga saveza za napredak obojenih ljudi.

Sam Senghor je postao naširoko poznat po vehementnosti napada na francuski kolonijalizam i po svojem žestokom nacionalizmu. Dobar primjer njegova pristupa može se naći u govoru koji je održao na inaugurirajućoj konferenciji Lige protiv imperijalizma 1927., koji je tiskan u narednom broju "Glasa crnih." Senghorov govor pokazuje da je dijelio mnoge političke stavove s Houénouom, kao i to da se služio sličnim retoričkim tehnikama,

poput navođenja revoltirajuće brutalnog incidenta ili okrutne kazne da bi zorno prikazao stvarnu etiku francuske kolonijalne administracije. Senghorov je komunizam vidljiv u njegovoj izjavi da se posvetio svjetskoj revoluciji. Unatoč tome, njegovi prioriteti ostaju afrocentrični: on ovako opisuje ciljeve Komiteta za obranu crnačke rase:

"... opsežna organizacija mladih crnaca koji su riješeni da poduzmu korake koji će dovesti do oslobođenja njihove rase. Možda ste svjesni da je naša rasa najpotlačenija na svijetu. To je rasa koju ugnjetavaju svi imperijalisti na zemlji i čiji su život i smrt u rukama njihovih neprijatelja."

Senghor dalje napada zvjerstva koje se u kolonijama čine u ime širenja civilizacije; kritizira prisilni rad i preprodaju kolonija među imperijalnim silama kao moderne oblike ropstva, napada nepravdu golemih razlika u naknadama za ratne veterane između francuskih građana i francuskih kolonijalnih podanika i protestira protiv kontradikcija u asimilacijskoj politici u praksi, po kojima su se domaći stanovnici francuskih kolonija tretirali kao Francuzi samo onda kada ih je trebalo regrutirati u vojsku ili u radnu snagu. "Ali," dodaje on, "kada dođe do toga da nam treba dati neka prava, više nismo Francuzi, nego smo crnci." Senghorov je govor ostavio snažan dojam na delegate, ali i na francuske vlasti, pa je uhapšen na povratku iz Bruxellesa u Pariz. Pušten iz zatvora zbog lošega zdravlja, umro je od tuberkuloze prije kraja godine.

Prva dva broja "Glasa crnih" Komiteta za obranu crnačke rase, koji su izašli 1927., sadržavali su manifest upućen "Svim crncima svijeta", koji je deklarirao da afrički narodi moraju ustati i opet procvjetati i emancipirati se vlastitim snagama. Karakteristično

stajalište Komiteta za obranu crnačke rase bilo je da kombinira radikalni opći antikolonijalizam koji zahtijeva nezavisnost svih kolonijalnih zemalja, što se može usporediti samo s onim što se može naći u Kominterninim deklaracijama, s politikom, koja je bez sumnje u krajnjoj liniji inspirirana garvejizmom, koja se zasniva na obrani "crnačke rase" širom svijeta. Činjenica da je Komitet za obranu crnačke rase uživao financijsku podršku Komunističke partije pokazuje da je Francuska komunistička partija primjenjivala u praksi opće principe donesene na Drugom kongresu Kominterne prema kojima su sve komunističke partije upućene da pomažu antikolonijalističke revolucionarne pokrete. Fuzija i preobrazba komunističkih principa zbog specifične afričke politike koju su polučili Senghor i njegov Komitet za obranu crnačke rase nagovijestile su preobrazbu panafrikanizma u socijalistički pokret.

Senghorov radikalizam obuhvaćao je i kulturna, a ne samo uobičajena središnja politička pitanja. U svom važnom eseju o Senghorovu radu Christopher L. Miller upozorava na Senghorovo preimenovanje Houénouve Svjetske lige za odbranu crne rase u Komitet za obranu crnačke rase: Senghorov naglasak na riječi crnac u promijenjenome nazivu vrlo je važan. Na naslovnoj stranici prvoga broja "Crnačkoga glasa" pojavio se članak pod naslovom "Crnačka riječ"u kojemu se, po Millerovim riječima, zalagalo za "rehabilitaciju crnoće jezikom" - a to je program koji se generacijama pripisuje samo pokretu negritude Léopolda Sédara Senghora i Aimea Césairea". Eksplicitni program Komiteta za obranu crnačke rase bio je rehabilitacija "obične riječi našega doba": borba protiv klasnih distinkcija između izraza "hommes de couleur" - obojeni, "noirs"- crnci i "negres"- crnje kojima su se Francuzi stvarno služili da bi razlikovali evolué "civiliziranoga"

Afrikanca, neobrazovanoga afričkoga radnika i primitivnoga seljaka. Tako je francuski diskurs o rasi bio simultano integriran s kulturnim klasnim distinkcijama koje su se temeljile na stupnju asimiliranosti. Posljedica toga bila je međusobna podjela francuskih Afrikanaca. U političkoj gesti otpora, tvrdio je Senghor, "najniži" izraz crnac-crnjo treba postati panafrički izraz pomoću kojega se svi Afrikanci i svi ljudi afričkoga porijekla mogu zajednički identificirati:

"Omladina Komiteta za obranu crnačke rase preuzela je zadatak da podigne tu riječ iz blata po kojemu ste ju povlačili i da od nje načini simbol. To je ime naše rase.

Otkada nam naše zemlje, naša prava i naša sloboda više ne pripadaju, držimo se onoga što nam je, uz sjaj boje naše kože, jedino preostalo od naslijeđa naših predaka. To je ime naše: mi mu pripadamo! Mi ga nosimo kao ratni poklič: kao stijeg. Ukazujemo samima sebi čast i slavu nazivajući se Crncima, s velikim C na početku."

Ta izjava koja prati prvi broj novina koje su posvećene odbrani afričke rase osobito je snažna i originalna, jer zagovara obnovljeni identitet zasnovan na negaciji negativnoga jezika imperijalne dominacije. Kao što su to do sada mnogi manjinski pokreti dokazali, čin samonazivanja, ili prisvajanja etiketa denigracije - a sama riječ denigracija odaje povijest rasizma u evropskoj kulturi - kao osnova za pozitivno obnovljeni identitet konstituira čin političkoga prkosa i osnaženja. Manifest Komiteta za obranu crnačke rase prvi put razrađuje strategiju koju će kasnije razviti pokret negritude, čak i ako se ovdje radi o izvoru obnove koji je politički, lingvistički i rasni, bez pratećega zahtjeva za povratak tradicionalnoj afričkoj kulturi koji bi zagovarali Léopold Senghor i Aime Césaire. Obratno, snažna politička strategija pokreta Laminea

Senghora daje crbaštvu vrlo različit kontekst nastanka od onoga koji nalazimo u učenim povijesnim knjigama. Crbaštvo se nije razvilo jednostavno kao kulturni pokret u Parizu tridesetih godina dvadesetoga stoljeća: ono je začeto u kontekstu u kojemu su frankofoni Afrikanci bili već veoma politizirani, ali još nisu razvili izvore kulturne revolucije u sjajnom spektru strategija svojih oslobodilačkih pokreta. Kao takva, dala je dodatnu kulturnu komponentu koja je omogućiti razvitak spektra afričkih socijalističkih političkih filozofija, u kojima će se ideje crpljene iz marksizma na najrazličitije načine kombinirati sa specifičnim zahtjevima afričkih kultura.

Senghor je i autor kratkoga romana, "Kršenje prava jedne zemlje" iz 1927., snažna basne ili parabole o upadu i zapadne kolonijalne sile u središnju pretkolonijalnu Afriku i nasilju nad njom, prvog djela frankofone afričke lijepe književnosti koje će se protiviti kolonijalizmu i opisati njegove sisteme dominacije i eksploatacije. Veliki dio knjige posvećen je središnjoj temi kojom se Senghor bavio, teškoj nepravdi regrutiranja Afrikanaca u francusku vojsku i sramotnoga postupka prema veteranima nakon završetka rata. Knjiga, međutim, zauzima mnogo militantnije, s apokaliptičnom provalom svjetske revolucije koloniziranih naroda protiv imperijalističkih sila. Jedna od okolnosti koja okružuje stvaranje toga romana jest da ga je Senghor mogao napisati i objaviti u liberalnoj političkoj klimi Pariza dvadesetih godina dvadesetoga stoljeća - premda je bio pod stalnim nadzorom tajnih službi. Nasuprot tome, njezin je uvoz u Afriku bio zabranjen i vlasti su uspjele zaplijeniti većinu poslanih primjeraka:

"Jaz između organiziranog i organiziranog otpora kolonijalizmu u Francuskoj i djelotvornog suzbijanja neslaganja na koloniziranim

teritorijima u tome ... doblju dramatično naglasio taj neuspjeli pokušaj. Egzil u ... koj omogućio je Lamineu Senghoru da izrazi svoj antikolonijalizam, a komunistička podrška dala mu je neophodna sredstva. Kolonijalna sila u Africi nije imala problema s eliminiranjem takvih ... tnji.", kaže Miller.

Upravo je ... va razlika postojala između liberalnoga Londona i britanske kolonija, pa čak i između Lisabona i portugalskih kolonija. ... isti koji su se iselili po vlastitom izboru ili su bili na to prisiljeni ... tali bi se u imperijalnim prijestolnicama, brzo bi uspostavili ... kontakt među sobom i razvijali antikolonijalističke ... racije u srcu imperija. Njihove veze s kolonijama, premda ... strogo nadzirala policija, nisu nužno bile potpuno onemogućene ... policijskim nadzorom. Intelektualce poput Indijca M. N. Roy ... se oslanjali na poštansku službu, bilo je lako kontrolirati; ... put Senghora i Kouatéa, koji su razvili političke organizacije ... Francuskoj i u Zapadnoj Africi i tijesne veze s drugim sličnim političkim organizacijama i radničkim sindikatima, imali su ... poteškoća. Premda je malo primjeraka Senghorova "Kršćanstvo ... va jedne zemlje" doprlo do stanovnika Senegala, novine ... si koji su imali svoja sjedišta u Parizu i koji su doslovce p ... ušeni u samim kolonijama, slobodno su, premda ilegalno, ... onijalnom arenom.

1 Odjava: ^{petu?} ~~Sisali~~ ^{petu?} ~~petu?~~ emisiju o antikolonijalnom otporu u frankofonskim kolonijama autora Roberta Younga. Prevela: Zdenka Ungar. Čitali: li. 7. i Julio Lido. Snimio(la).

Melodien Udovic ^{med.} Brijana Romić